

אגעד אנק על פרשת השבוע

פורים תשע"ב

בס"ד, גיליון ל"ה בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: 437494@gmail.com © כל הזכויות שמורות למו"ל.

באסתר"ר פ"ז א"ר ישמעאל י"ח אלף וחמש מאות הלכו לבית המשתה של אחשוורוש ואכלו ושתו כו' לכאו' נראה כדברי נביאות דמנ"ל דדוקא י"ח אלף ות"ק הלכו?

וי"ל שהחשבון מדויק, דהנה המשתה שעשה במלואות הימים לכל העם הנמצאים בשושן, ה' במיוחד עבור ישראל, שלא רצו להסב ביחד עם הגוים כדאי' בתרגום ובתרגום שני, וכתב בחצר גינת ביתן המלך ואמר בעירובין (כו, א) דחצרו של מלך מחזיק בית כור דהיינו ל' סאה, והנה בית סאה הוא נ' על נ', דהיינו ב' אלפים ות"ק אמה על אמה, א"כ בית כור הוא ע"ה אלפים אמה על אמה, והנה קי"ל גברא באמתא יתיב, אבל בודאי אחשוורוש לא דחקם שלא יוכלו לזוז, ובודאי עשה עכ"פ קצת ריוח דהיינו לכל א' וא' ב' אמה על ב' אמה שיוכלו לפשוט ידיהם, ונמצא שבחצר המלך אם ניתן לכל א' ד' אמות, דהיינו ב' על ב', יהי מקום להושיב שם י"ח אלפים ותש"נ אנשים.

והנה כתיב "בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש" והם העמלקים כדאי' בתרגום, ומסתמא אותן שלא הלכו להמשתה הם זכו להרוג את העמלקים האלו, כי אותן שהלכו עבורם היתה כל הגזרה, ואמרי' ביר' (סוטה פ"ג ה"ג) כמה ימחוק ממגילת סוטה בה"א שתי אותיות, ומבואר דשתי אותיות מקרי שכבר נמחקה קצת המגילה, אבל בפחות מב' אותיות עדיין לא מקרי מחיקה, וכתב ומחה אל מי המרים, וא"כ גם כאן דכתיב "תמחה את זכר עמלק" מקיימין המצוה כשהורג עכ"פ ב' עמלקים, לא פחות.

וא"כ סייעתו של מרדכי, שלא הלכו לבית המשתה, כמ"ש בתרגום (א' ה') היו לכה"פ ר"נ אנשים, וכל א' הרג ב' עמלקים, לכך נהרגו חמש מאות איש, ואחשוורוש בודאי הכין מקום לכל היהודים הנמצאים בשושן כי לא ידע כמה יבואו, וא"כ החצר שהי' מחזיק י"ח אלפים ותש"נ מקומות כשתוריד מהם ר"נ אנשים, סייעתו של מרדכי שלא הלכו למשתה, נשאר י"ח אלף ות"ק אנשים שהלכו למשתה, וזהו החשבון של המדרש.

(טעמא דקרא)

והשתיה כדת אין אנס כי כן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש (א, ה)

בגמ' מגילה (יב, ב) "אמר רב ענן משום רבי מאיר כדת של תורה מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה (שהקרבתן הוא הרבה יותר מהנסכים) אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה", ויש להקשות ממה דאיתא בגמ' גיטין (ע, א) "אמר אליהו לרבי נתן אכול שליש ושתה שליש והניח שליש" (ורש"י פירש מלא מעיך שלשי באכילה ושלשי בשתיה והנח שליש בטנך ריקם שאם תכעוס והאוכל יעלה מחמת הכעס יתמלא עד למעלה ולא תבקע).

ולפי מה שכתב כאן שהיה אכילה מרובה משתיה, איך יניח מקום לכעס? שהרי אי אפשר לומר שנתנו לשנות פחות משליש בשביל שיתמלא רק שני שליש כי אז נפגם הסעודה.

ואפשר לבאר דרך הלצה, שכדי לתרץ זה אמר הכתוב "כי כן יסד המלך לעשות כרצון איש ואיש" דהיינו שלא להכעיס אף אחד

למנצה על אילת השחר מזמור לדוד: קלי קלי למה עזבתני רחוק מישועתי דברי שאגתי (תהילים כב, א ב)

במדרש תהילים: "אילת השחר זו אסתר". עוד איתא במדרש (רבה אסתר י, יד) ר' חייא רבה ורבי שמעון בן חלפתא הוון מהלכין בהדא בקעתא דארבל, וחזון את אילת השחר שבקעה את האורה, אמר ליה רבי חייא רבה לרבי שמעון בן חלפתא כך הוא גדולתן של ישראל, בתחלה קימעא כל מה שהולך הוא גדול ורבה והולך מה טעם (מיכה ז') כי אשב בחשך ה' אור לי כך בתחלה ומרדכי יושב בשער המלך ואחר כך יושב מרדכי אל שער המלך וגו' ואחר כך ומרדכי יצא מלפני המלך וגו' ואחר כך ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר",

יש להבין מה מדמה בפרק זה את אסתר?

אפשר לפרש, שהנה דבר שעומד על עומדו ניתן להפילו שישכב (90 מעלות), וניתן עוד יותר לסובבו ולהפכו עד שיעמוד על ראשו (180 מעלות), דרך הניסים לעם ישראל הוא בדרך של סיבוב מלא (180 מעלות), והנה כאן אצל כלל ישראל היו במצב שנתונים תחת גזירת אחשוורוש והמן "להשמיד להרוג ולאבד וכו'", ובמצבם לא התפללו אלא שתבטל הגזירה, ואילו היה הנס שאחשוורוש היה מבטל את הנס בלבד – כבר היו שמחים בישועתם. אמנם השי"ת הביא למצב של "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם", לא זו בלבד שהגזירה נתבטלה אלא שבית המן נתון למרדכי והיהודים הם הרגו בשנאיהם והרי זה היפוך גמרי מן הקצה אל הקצה.

זה מה שאמר לו רבי חייא רבה לרבי שמעון בר חלפתא, שדוקא בעלות השחר "אילת השחר", שהרי רגע קודם עלות השחר אז הוא החושך הסמיך ביותר, ומהנקודה זאת מתחילה האור עד לחצות היום שהוא האור הגדול ביותר, וכזה ממש הוא הנס שנעשה לישראל מן הקצה אל הקצה.

ואפשר להעמיס עוד בכונת הפסוק "רחוק מישועתי דברי שאגתי", ונדמה זאת ליוסף הצדיק בשעתו, כשישב בבית האסורים, שהוא שיווע רק לצאת מן בית האסורים, והרי באם היה פרעה מודיעו ששחררו מן בית הסוהר, כבר היה מרגיש שנושע מן הצרה, אבל הקב"ה סיבב שלא רק שיצא מבית האסורים, אלא אף עלה לגדולה, והרי זה ישועה מן הקצה אל הקצה (180 מעלות), וזהו כוונת אומרו של דוד המלך, (ואסתר אמרתו) שבשעת הצרה נדמה לו שהישועה רחוקה ממני עד למאוד, אבל כשהישועה באה, הרי היא כל כך גדולה, עד ש"רחוק מישועתי דברי שאגתי" שהשאגה היתה רק להינצל מן המיצר והישועה כ"כ גדולה עד שהיא רחוקה ממה שבקשנו בשאגתנו. והבן.

היוצא מכאן, שהשמחה בימי הפורים, שאנו מתחזקים בנקודה זו שכמה שגדולה החשכות זהו סימן שמתקרבים אל הגאולה, כמו שהשחר מפציע דייקא מהחושך הגדול ביותר.

(ציוני תורה)

ובמלואת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן משתה שבעת ימים בחצר גנת ביתן המלך (א, ה)

בספר "אברהם אנכי" לרבי אברהם פלאג', ביאר באופן אחר את הפסוקים הנ"ל, דהנה יש לתמוה בפסוק זה מה האריכות של "ואל תאכלו ואל תשתו" וכי לא ידעין שאם צמים ממילא לא אוכלים ולא שותים? די היה לכתוב "וצומו עלי!" עוד יש להבין מהו שכתוב "גם" אני ונערותי וכו',

עפ"י המובא מהרב החיד"א בספרו "צפורן שמיר" (ה' סה) "אם מאכל אחד ערב לו ומסלק ידו מלאכול לסגף עצמו על חטאותיו הרי הוא חשוב לפניו ית' ומהני להיות לו כפרה, ואם יתמיד בזה הרי הוא פקח שאוכל ומתענה בבת אחת כי מעט סיגוף כזה שמסלק ידו מהאוכל הערב עליו נרצה לו כתענית, וכתבו הראב"ד והאבודרהם שבזה שמושך ידו מלאכול, נחשב לו כתענית. וכן הוא בספר "כף החיים" ועוד. ובזה מבואר הפסוק הנ"ל "אל תאכלו ואל תשתו וכו' גם אני ונערותי אצום כן שחששה אסתר שמא ירצו לצום כ"תענית הראב"ד" ויצאו ידי חובת הצום, לכן הדגישה "ואל תאכלו ואל תשתו" כיוון שצריכים כפרה על כל המאכלים שאכלו בסעודתו של אותו רשע, והדגישה שגם היא תצום כמוהם שלא תאכל ולא תשתה ולכן הדגישה ש"גם" היא תעשה כמוהם, ועל אף שבזה היא מסכנת את נפשה שאם יקרא לה המלך ותיראה חלושה מחמת הצום "כאשר אבדתי אבדתי" שהלכה עם מסירות נפש גמורה

(אברהם אנכי)

עוד יש לבאר למה אמרה להם שגם היא תצום, עפ"י מש"כ באבן עזרא על פסוק זה: "שלושת ימים - עד יום השלישי והנה לא אכלו בערב והתענו שני ימים ושני לילות כי הכתוב הוא לילה ויום והנה אסתר בטחה באלוקיה על כן התענתה ולא בטחה ביופיה כי פני המתענה תשתננה אף כי יום השלישי", דהיינו, אמרה אסתר ליהודים שאל יסמכו עליה ש"אחות לנו בבית המלך", כיון שהיא תתענה ויכחיש הצום את יפיה ויסוד חינה אצל אחשוורוש לכן יתחזקו המה בתפילתם ובקשתם להקב"ה ויבטחו רק בו ית'.

(ציוני תורה)

והמלך שב מגנת הביתן אל בית משתה היין והמן נפל על המטה וכו': ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים לפני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך עמד בבית המן גבה חמשים אמה ויאמר המלך תלהו עליו: (טו, ט)

בגמרא (מגילה טז, א) "אמר רבי אלעזר אף חרבונה רשע באותה עצה היה! כיון שראה שלא נתקיימה עצתו מיד "ברח" דהיינו שגם חרבונא היה שותף בעצה להשמיד ולהרוג את כל היהודים, אלא שבשניה האחרונה כיוון שראה להיכן הרוח נושבת, עבר מיד לצד השני להיות כנגד המן, והציע למלך את העץ כדי לתלות את המן.

והנה בזמר "שושנת יעקב" אנו מסיימים "וגם חרבונה זכור לטוב", וכי למה זכור הוא לטוב?

ויש לומר, שרצו לפעול חז"ל, שאף מי ששב בתשובה מפני כוונת רוח כזו או אחרת, או ששב אך מפני היראה, גם כן ייחשב לו לטוב, ולכן מזכירים את חרבונא שגם הוא זכור לטוב, על אף ששב מדרכו רק לאחר שראה שכלתה איליו הרעה, ויש להאריך בזה עוד.

(ציוני תורה)

ימי משתה (ט, כב)

פעם אמר הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע במסיבת פורים "היכן מרומז בתורה ק"כ כי מצוה בפורים לשתות כדת? "וענה "כתיב בפ' בשלח 'וילוונו העם על משה לאמר מה נשתה ויורוהו ה' עץ", פירוש, העם התלונן 'מה נשתה' מתי נשתה? ויורוהו ה' עץ - 'ויתלו אותו ואת בניו על העץ' זה פורים, אז נשתה"

(אדמור"י בעלזא)

מהסועדים, ואם לא יבואו לידי כעס שוב אפשר לאכול אף יותר משליש...

(ברית שלום).

ויאמר המלך לחכמים ידעי העתים כי כן דבר המלך לפני כל ידעי דת ודין (א, יג)

בגמרא מגילה (יב, ב) "ויאמר המלך לחכמים מאן חכמים רבנן יודעי העתים שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים", יש להבין, למה בחר להתיעץ בדבר זה דוקא עם החכמים יודעי העתים? ומה הקשר בין יודעי עתים לדינה של ושותי?

וי"ל שהרי ע"י חשבון עבור שנים וקביעת חדשים נראים ישראל חכמים בעיני האומות כדאיאתא (שבת עה, א) "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים? הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות" עיי"ש ועיבור שנים וקביעות החדשים הוא מענין חשבון תקופות ומזלות. דהיינו, לא שחשב שההכרעה מה לעשות עם ושותי תלוי ביודעי עתים, אלא שהכיר בחכמת חכמי ישראל ע"י שהיו יודעי עתים.

עוד יש לומר, "יודעי העתים" הכוונה על אלו שמעריכים ומכירים את חשיבות העת והזמן, שיש קונה עולמו בשעה אחת (ע"ז י, ב) וכן המדקדק מחלק רגע לכמה רגעים, וכן החכמים והצדיקים מעריכין העת, ורשעים מקצרים כמשלי (י, כז) יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה כמעשה בר בי רב דחד יומא חגיגה (ה, ב) והיינו ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים שיודעין לעבר שנים וכו' ר"ל לחכמים שיודעין ערך העתים ויודעין לעבר השנים שעושין שעת שעה אחת שוה כמה שעות וכן שנה א' שוה ככמה שנים וכן יודעין לקבוע חדשים מה לעשות בהם ומה ישתמשו, והם יודעים להעריך את מעשיה שהרי איבדה כל עולמה בשעה אחת.

(שפתי חכמים - על מסכת מגילה)

ובכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר הנשים לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה (ב, יא)

כתוב "מתהלך" לשון נפעל, והוא על דרך שאיתא בחז"ל שאמר דוד המלך "בכל יום ויום הייתי מחשב דרכי, למקום פלוני אני הולך, למקום פלוני אני הולך, והיו רגלי מוליכות אותי לבית המדרש", והטעם, מפני שדרך הקדושה להימשך אחר הקדושה, לפי"ז יתבאר אף כאן, שמרדכי היה בודק בעצמו אם רגליו מוליכות אותו מעצמו אל מקום אסתר, ולפי"ז ידע מה שלום אסתר ומה יעשה בה, שכמה שהרגיש יותר משיכה ידע שהיא בקדושתה כבראשונה. לכן כתיב "מתהלך" שהיו רגליו מוליכות אותו מעצמו מחמת קדושתה.

(עטרת משה)

לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערותי אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי (ד, טו)

ביאור נפלא מובא בשם הגר"א ז"ל על שאמרה אסתר למרדכי לך כנוס גו' וצומו גו' שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערותי אצום כן, עפ"י הידוע שאם לא יאכל אדם ג' ימים רצופים גיע לו ריח רע מהפה מחמת הצום (כמסופר בפרקי דרבי אליעזר על רבי אליעזר בן הורקנוס באריכות) לכן אמרה גם אני ונערותי אצום "כן" דייקא מספר ע' שעות וב' שעות חסרים, משלוש 'מעת לעת' שהם ע"ב שעות, בכדי שלא יהא ריח הפה נודף, כי ו"בכך" - מספר ע"ב, אבוא אל המלך אשר לא כדת" שאין זה כדת לבוא עם ריח רע מהפה.

(בית שמואל)

עסוק בשקו ותעניתו, ויהודה היה עסוק לקח לו אשה, והקדוש ברוך הוא היה עסוק בבריאת אורו של משיח.

אבל כל זה הובן רק מאוחר יותר, ולמפרע!
ואספר -

כששחררנו מסיביר הלכתי דרומה לאורך מסילת הרכבת. שבועים הלכתי, עד שהגעתי לקזחסטאן. מצאתי מקלט בבית רבי אייזיק רוט, יהודי יקר שהמשיך לשחוט ולמול במחתרת, היו שם עוד פליטים מפולין, שברחו מפני הגרמנים והגיעו לקזחסטאן. יסדתי במקום תלמוד תורה, ובית ספר לבנות. נאסרתי, ובליתי חצי שנה במאסר בתנאים קשים מנשוא.

השתחררתי, וחזרתי לבית השוחט. כבר הגיעו הידיעות מהשמדת היהודים בפולין, והבנתי שנשארת לבדי בעולם. החלטתי להקים משפחה. אמרתי לשוחט: "אתה יודע אלו משפחות מקפידות כאן על כשרות וטהרה", גם מקוה כשרה ארגנו במחתרת, גם מנין לתפלה. "תברר לי על בת ישראל כשרה שמוכנה לשאת בן תורה".

בשבת אכלו כמה אורחים על שולחנו של השוחט. למבוכתי, העלה את הנושא בשולחן השבת: "יעקב רוצה להקים בית בישראל, ויש כאן כמה הצעות" -

התערב אחד האורחים, רבי ישראל אהרן, שהגיע מאזבקיסטאן, דרומית לקזחסטאן: "אל תפגש כאן עם אף אחת! ביום ראשון תבוא אתי לטשקנט", בירת אוזבקיסטאן, "רצוני שתפגש שם עם נערה אחת!"

"מה לו להדרים עד טשקנט", שאל המארח.

"אספר לכם", ענה רבי ישראל אהרן. "אני שוהה בטשקנט לרגל עסקי, ומתפלל במנין במחתרת, במרתפו של בית. יודעים אתם שהשלטונות מחלקים לחם, מאתים גרם לנפש. הגענו למנין, ומצאתי שם נערה זרה.

מה לנערה בבית הכנסת? הסכיתו ושמעו.

היא עמדה בתור הארוך ללחם, וקבלה את מנתה לפנות ערב. כיון שהיו רק דקות ספורות עד לשקיעת החמה הספיקה להגיע למקום המסתור של המנין, ואינה רשאית לטלטל את הלחם כי אין ערוב. בקשה רשות להתפלל עמנו קבלת שבת וערבית ולקדש על הפת ולאכלה. ואז תשוב לביתה! אם הצליחו לחנך ברוסיה הקומוניסטית כזו נערה, ראויה היא להנשא לבן תורה!"

הסכימו הכל לדבריו.

אבל אנחנו ברוסיה, ונסיעה ממחוז למחוז טעונה אישור השלטונות. ובמיוחד אזרח זר, ששחרר מסיביר ונכלא שוב באשמת פעילות נגד המשטר, מי יודע איזו מחתרת הוא מארגן עתה.

לרבי ישראל אהרן היה רשיון מסחר ואישור תנועה חפשית. הכניס אותי בשק ונשא אותי לרכבת. הכניס אותי למדף המטען, מעל המושבים. לחרדתו, עלו פקיד המס לרכבת, חפשו סחורה אסורה. הסחורה המוברחת שמצאו, הייתי אני. זה היה מביך, להשתלף מהשק. למרבה השמחה, זה הסתים בכך שגורשתי לרציף. הוחלט לחפש דרכים שגורות יותר. רבי ישראל אהרן גילה שהסכרין, הנפוץ בקזחסטאן, אינו מצוי באוזבקיסטאן. הלוה לי כסף לרכוש שק סכרין, והסדיר לי רשיון נסיעה למכירתו. ברוחים, ואתכלכל.

הגעתי לאוזבקיסטאן, נפגשתי בנערה בבית אביה, רבי חיים בנימין ברוד זצ"ל, איש מסירות הנפש. סבל חרפת רעב בגין סרובו לעבוד בשבת, כשנאלץ לעבוד ממז'בוז לאומאן, הצהיר שבתו הבכורה גדולה מכפי גילה וכבר אינה בגיל חינוך חובה, ובנו צעיר מכפי גילו ועדין אינו

על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם: (ט, כו)

במגילת אסתר נקראת המגילה "אגרת" אבל למעשה היא נקראת "מגילה", מה הטעם?

"אגרת" הוא מלשון אסיפה, כמו "אגר בקיץ בן משכיל", שבו נקבץ ונשרש כל הישועות והניסים, כמ"ש בגמ' יומא "אסתר סוף כל הניסים", אכן, בקריאתה נתגלה בכל פעם המעיין המצטרך לעת ההיא מידי שנה בשנה ובכל דור ודור, כמו שכתוב "והימים האלו נזכרים ונעשים בכל דור ודור", שבקריאתה יוצא מן הכח אל הפועל ומתגלה האור לפי הצורך באותה שעה ובאותו דור. לכן שפיר קוראים אנו למגילה בשם "מגילת אסתר" ע"ש שמתגלה בכל שנה ושנה.

(עטרת משה)

דברי הפורים האלה (ט, לב)

ה' פעמים מוזכר השם "פורים" בכל המגילה: א. פורים ע"ש הפור (טו, כו). ב. וימי הפורים האלה לא יעברו (ט כח). ג. אגרת הפורים הזאת (ט כט). ד. לקים את ימי הפורים (ט לא). ה. קים את דברי הפורים האלה (ט לב)

כרמז לדברי המשנה "מגילה נקראת בי"א וכו' עד ט"ו, שישנם חמשה ימים שבהם אפשר לקרות את המגילה.

(עטרת משה)

מאוצרות המגידים: רבי יעקב גלינסקי - "הוגדת" *

אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן (א, ג)

הגאון הקדוש ה"חדושי הרי"ם" זצ"ל ספר, שיהודים ישבו ולמשו בבית המדרש, ולתפלת מנחה נכנס יהודי מהשוק, סוחר. נו, הלא אמרו (כתבות יז, ע"א) שלעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות, צריכים להיות בני אדם מן הישוב, שאלוהו מה נשמע בעולם. שמח שספר את החדשות האחרונות: המלך השתגע. צוה להביא את ושותי כפי שצוה, ואמר עליו מה שאמרה, והיין הבעיר כעסו והורה להרגה. מיד גערו במספר: וכי בקשנו לשמוע רכילות מן החצר, את מי זה מענין. מובן שכבר לא ספר על בחירת המלכה החדשה ועל חשיפת מזימת בגתן ותראש.

אבל לבסוף, כשנעשה הנס על ידי מרדכי ואסתר, אזי התברר למפרע שהכל היה משולב ומתואם לישועת ישראל, וכמו שדרשו בגמרא (מגילה יג ע"ב): "אחר הדברים האלה [הריגת ושותי והמלכת אסתר ומזימת בגתן ותראש וסכולה וכתובת הדברים בשם מרדכי] גדל המלך אחשוורוש את המן", מאי "אחר", אחר שהקדים הקדוש ברוך הוא רפואה למכה.

וסים ה"חדושי הרי"ם": וכן יהיה לעתיד, במהרה בימינו, שנבין איך כל המאורעות הובילו לגאולה.

וזהו שאמרו במדרש (בראשית רבה צא, י), שכאשר שבו האחרים הקדושים ממצרים וספרו שהמשנה למלך התגולל עליהם בהאשמות שוא, וחשדם כמרגלים ומסר את שמעון ודורש שיוורידו אליו את בנימין, "ויאמר ישראל, למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח!" (בראשית מג, ו). מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה, חוץ מכאן. אמר הקדוש ברוך הוא: אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר למה הרעותם לי?! זהו שנאמר: "למה תאמר יעקב ותדבר ישראל, נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפט יעבור" (ישעיה מ, כז).

ואמרו (בראשית רבה פה, א): "כי אנכי ידעתי את המחשבת אשר אנכי חשב עליכם נאם ה', מחשבות שלום ולא לרעה, לתת לכם אחרית ותקוה" (ירמיה כט, יא). שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ותעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ותעניתו, ויעקב היה

ושקים במתניהם ועוסקים בתורה, והיו צועקים ובוכים. ומנה אותם, ומצא שם עשרים ושנים אלף תינוקות. השליך עליהם שלשלאות של ברזל והפקיד עליהם שומרים, ואמר: למחר אהרוג אלו התינוקות תחילה, ואחר כך אתלה את מרדכי. והיו אמותיהם מביאות להם לחם ומים ואמרות להם: "בנינו אכלו ושתו קודם שתמותו למחר, ולא תמותו ברעב". מיד היו מניחים ידיהם על ספריהם ונשבעים "בחיי מרדכי רבנו לא נאכל ולא נשתה, אלא מחמת תעניתנו נמות". געו כולם בבכי עד שעלתה שועתם למרום ושמע הקדוש ברוך הוא קול בכיתם כבשתי שעות בלילה.

באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ועמד מכסא דין וישב בכסא רחמים ואמר: "מה הקול הקדול הזה שאני שומע, כגדיים וטלאים".

עמד משה רבינו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר: "רבנו של עולם, לא גדיים ולא טלאים הם, אלא קטני עמך שהם שריים בתענית היום שלושה ימים ושלושה לילות ולמחר רוצה האויב לשחטם כגדיים וטלאים".

באותה שעה נטל הקדוש ברוך הוא אותן אגרות שגזר עליהם שהיו חתומות בחותם של טיט וקרעם, והפיל על אחשוורוש בהלה באותו לילה. זהו שנאמר: "בלילה ההוא נדדה שנת המלך".

לא מובן, הלא המן גזר כבר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים, אלא שמרדכי הבעיר חמתו כשלא קם ולא זע מפניו, והחליט להפרע ממנו על אתר, להרוג מיד. שאר היהודים, דים שעתם. עשה את העץ, והלך לראות את מרדכי. לשמוח בנקמתו. מצא לפניו עשרים ושנים אלף נערים, תינוקות של בית רבן יושבים ולומדים תורה -

מה זה עסקו? מה להם ולו?

מדוע השליך עליהם שלשלאות של ברזל, מדוע הפקיד עליהם שומרים. מדוע הצהיר שיהרגם תחילה, עוד לפני מרדכי?!

את התשובה לכך השמיענו ה"חפץ חיים" זצ"ל. הוא שאל שאלה, הביע תמיהה: יעקב אבינו שב מחרן, ונתקל בשרו של עשו, סמא"ל ראש כל השטנים (דברים רבה יא, י), שנאבק עמו כל הלילה, "וירא כי לא יכל לו" (בראשית לב, כו). ויש להבין, מדוע לא נטפל לאברהם אבינו שייסד את עם ישראל והקריא שם הקדוש ברוך הוא בפני בריותיו, התנסה בעשרה נסיונות ועמד בכולם. מדוע לא נאבק ביצחק אבינו, למה נאבק רק ביעקב?

וותרן: אברהם אבינו היה עמוד החסד, "חסד לאברהם" (מיכה ז, כ), ויצחק אבינו עמוד היראה, "פחד יצחק" (בראשית לא, מב). מהם, אינו פוחד כל כך, אבל יעקב אבינו עמוד התורה, "איש תם יושב אוהלים" (בראשית כז, כז), אהלי תורה. "תתן אמת ליעקב (מיכה ז, כ) ואין "אמת" אלא תורה (ברכות ה ע"ב). וכתב ה"מסילת ישרים" (פרק ה): "כי הבורא יתברך שמו שברא היצר הרע באדם, הוא שברא התורה תבלין לו. וכמו שאמרו (קדושין ל ע"ב) "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין". והנה פשוט הוא, שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו, אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה. ומי שיחשוב להנצל זולתה אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו. כי הנה היצר הרע באמת חזק הוא באדם מאד, ומבלי ידיעתו של האדם הולך הוא ומתגבר בו ושולט עליו. ואם יעשה כל התחבולות שבעולם ולא יקח הרפואה שנבראה לו, שהיא התורה, לא ידע ולא ירגיש בתגבורת חוליו אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו -

הא למה זה דומה, לחולה שדרש ברופאים והכירו חליו ואמרו לו שיקח סם זה. והוא, מבלי שתקדם לו ידיעה במלאכת הרפואה, יניח

בגיל חינוך חובה. עברו שנתים והילד הגיע לגיל החינוך, עמד והבריחו לעיר חרקוב, מרחק חמש מאות קילומטרים, והפקידו ביד יהודים מקומיים, ובלבד שלא יתחנך לכפירה! את ביתו הבאה, הנערה המדוברת, לא רשם כלל כשנולדה, כדי שלא תלמד בבוא היום בבתי הספר המטיפים לכפירה! בסערת מלחמת העולם הגיע לטשקנט, שם פגשתי בבתו והחלטנו להנשא. עתה יש צורך באישור שהיה בעיר, ואני הגעתי למכור שק סכרין. אבל ברוסיה כמו ברוסיה, מישהו גילה לי שי שפקידה אחת במשרד הפנים, שמנפיקה אישור שהיה תמורת כמה קופיקות.

התפללנו שם במחתרת, ויום אחד הופיעו במנין שלושה יהודים שספרו שהם מבוכארה, הרב מטשיבין שוהה שם בגלות, והשיגו עבורו אשרת כניסה לאיראן. השאה הפרסי התקשה אישית אל הרוזן סטאלין שיאפשר את הגירתו, ומשם ימשיך לארץ ישראל. הבעיה היא, שאת אישור היציאה עבורו ניתן להסדיר אך ורק במוסקבה, ולשם כך יש צורך באשרת מסע, ומי שיבקש אשרת כזו יאסר מיד: מה לו ולענין, מנין יודע הוא על פנית השאה הפרסי ואישור היציאה? אם קשרים לו בארצות חוץ, יאסר באשמת ריגול וחתרנות!

לאחר שהשתכנעתי שהם עצמם אינם סוכני הג.פ.א.ו. המבקשים להפליל את המתפללים, קבלתי על עצמי את המשימה. פניתי לאותה פקידה, וספרתי שנשאתי לאשה נערה בלי מסמכים. אני מבקש אישור נסיעה למוסקבה, לבדוק במשרדי מרשם התושבותים האם היא רשומה שם. כמה קופיקות, והענין סודר. בענין אשתי לא מצאו במוסקבה דבר, אבל הבאתי את אישור היציאה עבור הרב מטשיבין. בערב חג הפסח תש"ה, כבר היה הרב מטשיבין בארץ ישראל.

וכשאני מסתכל לאחור, רואה אני בעליל איך הובילה ההשגחה העליונה שלב אחרי שלב את חלוצו של הרב מטשיבין מעמק הבכא. עשרים שנה לפני כן דאגו שחותני לא ירשום אל לדת בתו, והביאוהו לטשקנט, ואותי לקזחסטאן, ושתלו את רבי ישראל אהרן כסוחר המדלק בין טשקנט לקזחסטאן, ופגש בנערה בקבלת שבת, כי "במקרה" קבלה מנתה לפנות ערב ואסור לטלטלה, ו"במקרה" התארח בליל השבת שלאחר מכן בבית השוחט, שהזכיר "במקרה" שאני חפץ להקים בית יהודי. והובאתי לטשקנט ונצרכת לאשרת שהיה, ונודע לי מאותה פקידה. ושהייתי בבית הכנסת המחתרתי כשאותה משלחת הגיעה, ועלה בדעתי לנצל את העובדה שאין לרעיתי תעודת לדה להשיג אשרת מסע למוסקבה להסדיר את רשום אשתי, והשגתי את אשרת ההגירה לרב מטשיבין.

וכבר אמרו בשם הבעל שם טוב, כי כל מה שהאדם עושה, לעצמו הוא עושה. למרות שלעצמי לא פעלתי מאומה במוסקבה, הנה לא ארכו הימים וכל פליטי פולניה הורשו לשוב לארצם, ומשם לעלות לארץ ישראל, אני הייתי פליט פולני. יליד העיר קריניק ותלמיד ביאליסטוק. אבל מה עם אשתי. עוד כמה קופיקות, והפקידה אשרה שהבאתי את המסמכים הנדרשים ממוסקבה, ונחלצנו יחדיו מרוסיה רודפת הדת.

ובכל שנה, כשמגיעים בקריאת המגילה ל"אחר הדברים האלה", נזכר אני בדרשת הגמרא שהקדוש ברוך הוא מקדים הרפואה למכה, ומכין בתחלה כל האמצעים להצלה, ונזכר בשרשרת המאורעות הזו!

וישע העץ (ה, יד)

מדוע הופרה עצת המן, מדוע בטלה גזרת "להשמיד להרג ולאבד"? כל מי שקורא את המגילה, יודע **כיצד** בטלה. אבל מי שמעין במדרש על פסוקנו, יודע **מדוע** בטלה.

וזו לשון המדרש (אסתר רבה ט, ד): לאחר שעשה העץ הלך אצל מרדכי ומצאו שהיה יושב בבית המדרש והתינוקות יושבים לפניו

נגש אליו אחד המתפללים, בקש להרגיע סערת רוחו: "רבנו, אבלות ישנה היא. אביו זכה לאריכות ימים, מעבר לגבורות שמונים, ונפטר לפני יובל שנים!"

הפנה אליו הרידב"ז את עיניו הדומעות, ואמר: אספר לך מדוע אני בוכה -

איני צעיר, וסובל אני מהקור. הן באת מבחוץ, הקור עז והגשמים צולפים. חשבת, הן "הכל בידי שמים חוץ מצינים - פחים [קור וחום (רש"י)], שנאמר (משלי כב, ה): צנים פחים בדרך עיקר, שומר נפשו ירחק מהם" (כתובות ל ע"א). עלי לשמור על בריאותי. אכנס מנין בביתי, ואתפלל בו לפני העמוד. אצא בכך ידי חובתי.

לבסוף החלטתי, שמחובת הכרת הטוב לאבי, עלי ללכת לבית הכנסת בקור ובגשם, כדי להתפלל בו לפני העמוד. ומדוע, מפני מעשה שהיה.

הורי עניים היו, אבל לא חסכו כל מאמץ לחנוכי. מסרני אבי למלמד הטוב ביותר בסלוצק, רבי חיים סנדר, שהיה גובה רובל לחודש כשכר לימוד. סכום גדול, במושגי אותם ימים.

אבי התפרנס מבנית תנורים, באותו חורף היה מחסור בלבנים, ופרנסתו שבתה. לא יכול היה לשלם למלמד. עברו חדשים ושלושה, והמלמד נתן בידי מכתב: אם מחר לא אביא את הכסף, לא יוכל עוד ללמדני. אבי קרא את המכתב, ועולמו חשך עליו.

בערב עלה אבי לבית הכנסת, ושמע עשיר מתלונן. הוא ארס את בנו ושכר קבלנים שיבנו עבורו בית. הבתים בסלוצק היו עשויים עץ, אבל עבור התנור צריכים לבנים, ויש בהם מחסור. והקור עז, אי אפשר להכניס זוג צעיר לבית בלי תנור. התנור שמש הן להסקה, והן לבשול ואפיה "אני מוכן לשלם ששה רובלים עבור לבנים לתנור!" הצהיר העשיר.

נגש אליו אבי: "עשינו עסק. תן ששה רובלים, ומחר בבוקר הלבנים אצלך!"

באיזה אושר שב הביתה ובישר לאמו! נטל יתד ופטיש, קילף את הטיח והרס את התנור הגדול בטרקלין דירתנו, חלץ לבנה אחר לבנה בלב מתרונן. כל הלילה עבד בקדחתנות, ובבוקר מסר לידי את ששת הרובלים במלואם: "אמור למלמד, שלושה עבור שלושת החדשים האחרונים, ושלושה עבור שלושת החדשים הבאים!"

אותו חורף היה קר ביותר. סופות שלג עזות וכפור נורא. התכסינו בבגדים והתעטפנו בשמיכות ורעדנו בתזזית, והכל כדי שהבן יקבל את החינוך הטוב ביותר -

ואם הקור העז של החורף הסלוצקאי לא הרתיע את אבי כדי להיטיב עמי -

איך ירתיעני הקור הצפתי מלכת לבית הכנסת לעלוי שמת אבי!
הלא תבין אפוא, שכאשר הגיתי במסירות נפשם של הורי, גאו רגשותי ונבעו דמעותי!

ויקח המן את הלבנוש ואת הסוס (י, 1)

בגמרא (מגילה טז ע"א) אמרו שמצאו למרדכי מלמד הלכות קמיצה ואמר: "בא קומץ השעורים שלכם ודחה עשרת אלפי ככר הכסף שלי". מה נאמר כאן? אקדים ואספר ספור.

בשלהי החורף תשכ"ז הגיע הטנדר שהביא את הירקות ששייבתנו בחדרה. הבחנתי שמפני הנהג חורים, ועגולים כהים מכתרים עת עינינו

הסם שהוא ויקח מה שיעלה במחשבתנו מן הסמים, הלא ימות החולה שהוא ודאי. כן הדבר הזה, כי אין מי שמכיר בחלי היצר הרע ובכוחו המוטבע בו אלא בוראו שבראו, והוא הזהירנו שהרפואה לו היא התורה. מי אפוא יניחה ויקח מה שיקח זולתה, ויחיה!"

לכן, אמר ה"חפץ חיים", לא נאבק שרו של עשו, ראש כל השטנים - והלא הוא השטן הוא היצר הרע (בבא בתרא טז ע"א) - אלא עם יעקב, עמדו התורה, ולכן לא יכל לו, כי "לית לן מילה לתברא יצר הרע, אלא אוריתא" (זוהר ח"א רב, א)!

אף אנו נאמר, שכראות המן הרשע, שהיה המרכבה לסטרא אחרא עלי אדמות, את התינוקות לומדי התורה לפני מרדכי, גאתה בו חמתו להשחית. כי היתה כאן התנגשות האור והחושך, הטוב והרע, האש והמים, שאינם יכולים להמצא בכפיפה אחת!

משום כך ידע יעקב אבינו, יושב האהלים, עמוד התורה, שאם הוא עולה לחרן לבית לבן - שאף הוא יה המרכבה לסטרא אחרא (זוהר ח"א קלז, א) וביקש לעקור את הכל - עליו להתחזק שבעתים בתורה. לפיכך נטמן י"ד שנה בבית עבר ולמד בהתמדה עצומה (רש"י בראשית כח, יא), כדי להגביר כוחו כנגדו.

וכשירד יעקב עמוד התורה, למצרים. שגם הם היו מרכבה לסטרא אחרא (ציוני בשלח ד"ה ויקח. וראשית מקץ ד"ה וירכב). אזי "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף, להורות לפניו גושנה" (בראשית מו, כח), לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה (רש"י), ובכח התורה יתמודדו עם טומאת מצרים.

וזו, למעשה, החובה העיקרית של כל אדם מישראל, וביחוד של כל אב בישראל. שהרי כל אב דואג לילדיו, מבקש לדאוג לעתידם. להצילם מסכנות החיים האורבות להם ולתת בידם את הכלים להצלחה.

מקבלים זימון מ"טיפת חלב" לתת לילד חיסון, ומזלזלים מתעלמים. מה נאמר? הזנחה פושעת. ואם הילד ידבק בנגיף, חלילה, ויחלה בפוליו, שיתוק ילדים, ויתנהל כל חייו על קביים כשרגליו משותקות ומעוותות? הרי אין קץ לאשמת ההורים!

וכאן, המגפה משתוללת, והנגיפים תוקפים ללא הרף, ואם ההורים לא יחסנו, והלואי שהילדים לא יפלו חללים במערכה, אבל לבטח ינזקו, כמה יתבעו ההורים!

וכאן, המגפה משתוללת, והנגיפים תוקפים ללא הרף, ואם ההורים לא יחסנו, והלואי שהילדים לא יפלו חללים במערכה, אבל לבטח ינזקו, כמה יתבעו ההורים!

וידועים דברי ה"חדושי הרי"ם" זצ"ל: עולם הפוך ראיתי. בגמרא (נדה טז ע"ב) אמרו, שלפני הולדתו של אדם נגזר עליו האם יהיה עשיר או עני, ואם יהיה צדיק או רשע לא נגזר, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. וההורים דואגים כל כך להקנות לבנם מקצוע שיבטיח את פרנסתו, בעוד שזו נקצבה ממרום ואין מעצור ביד ה' להושיע ברב או במעט. ואילו להצלחתו בתורה ולחוסן יראת השמים, שזה אך ורק ביד האדם, אינם דואגים כל כך!

ונספר -

הרדב"ז - הגאון רבי רפאל יעקב דוד בן זאב זצ"ל, מחבר הפורש הנודע על התלמוד הירושלמי, שכיהן כרבה של סלוצק, עלה לעת זקנותו לארץ ישראל והתישב בעיר הקודש צפת. יום הזכרון של אביו חל בעצומו של החורף. התפלל לפני העמוד ערבית ושחרית, וכשהגיעו ראשוני המתפללים לתפלת מנחה כבר מצאוהו ליד העמוד.

לפתע שמעוהו מתיפח. הבינו שהציפוהו הזכרונות.

זהו, אישר. נפרדנו בכבוד, ויצאתי. עיניהם ירקו משטמה, אבל לא פגעו בי לרעה. הקאדי עמד בחלון וליה אותי במבטו.

התדפקתי על דלת הבית, ופתחה לי ערביה קשישה. לא איתה רציתי לדבר. אמרתי: "עברית" -

עברית? הביאו את הנערה שתהיה מתורגמנית. התפלאה לראות דמות רבנית בלוע הארי.

"דרישת שלום מאביך. אמללת אותו. הוא עומד למות בגללך", בשרתי לה.

התפרצה: "הוא עומד למות? על מה?! במשך שנה היה לי חבר מעין שמר - קיבוץ השומר הצעיר - הסתובב בבית ואבי היה כה מרוצה. הצהיר שאינו מאמין באלוקים, עפר לפיו, לא צם בכפור, ולאבי לא היה אכפת. ובחור הזה מאמין, למה לא אנשא לו?! אתה רב, אתה תבין אותי. תסביר לו: מה עדיף: להנשא לכופר או למאמין?"

הערביה עמדה בצד, חשדנית ועוקבת, מנסה לבהין את הנאמר.

אמרתי: "בואי ואסביר לך מה ההבדל. אם היד נקטעת, רחמנא לצלן. כל זמן שהגידים מחוברים יש תקוה, אפשר לאחות. אמנם אינה מתפקדת, והיסורים איומים, אבל יש תקוה, היא חלק מהגוף. כשנקטעה כליל, אין לה תקנה!" -

בחור יהודי, גם אם חילוני, אינו שומר מצוות, אף אינו מאמין חלילה, 'ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא' (סנהדרין מד ע"א). שיך הוא לעם ישראל, והוא או צאצאיו עוד ישובו בתשובה. אבל ערבי, גם אם מאמין בבורא עולם, בן נכר הוא. והמצטרף אליו כורת עצמו מעם ישראל!

"לדעתי, אתה טועה", פסקה.

אמרתי: "לא אוכל להתעכב. אני מעורר חשד, ועוד מעט יגיע האוטובוס שאני חוזר איתו. אבל אם את רוצה הוכחה, דעי: כשתפרוץ מלחמה, אותו בחור מעין שמר יתגייס כדי להציל את אביך, והבחור הערבי יצחצח חרבו כדי לשחוט אותנו! חשבי על כך", והלכתי.

לא שערתי שבתוך חדשים יסגור נאצר את מצרי טיראן ויגרש את חילי האו"ם מרצועת עזה, הארץ תכנס לתקופת ההמתנה הנוודעת מדינות ערב יערכו מלחמה כוללת. ואז, יום אחד, הגיע טנדר היקר והנהג בשר בשמחה: "היא חזרה!"

בהתרגשות סיפר שהקאדי סרב להשיא אותה לפני שתשהה שם תקופה ותכיר את אורחות האיסלאם. וכשהחלה המתיוות שמעה את הבחור בו בחרה מצהיר שכבר הכין את השבריה לשחוט את כל היהודים -

נזכרה במה שאמר לה אותו רב אלמוני, ודמינה לעצמה את בחיר לבה משסף את גרונו של אביה בעינים בורקות. הבינה לאן נקלעה, וברחה!

מדוע נזכרתי במאורע זה? משום שבגמרא (מגילה יג ע"ב) אמרו, שהמן טען שעם ישראל ישן מן המצוות ואינו מקימן, ומה צורך לקדוש ברוך הוא בו. לכן הציע "ועשרת אלפים ככר כסף אשקול אל גנזי המלך", ופרשו בספרים ("מחשבות חרוץ" אות ז) שהכוונה למלכו של עולם. המן טען שיכולים למלאות מקומם של ישראל באמונתם בבורא ובמצוות שבין אדם לחברו, והתימר בלבו "למי יחפץ המלך", מלכו של עולם, "לעשות יקר יותר ממני!"

ולעומתו, נצבת מנחת העומר שהקריבו למחרת יום היציאה ממצרים, והינו בטרם נתנה תורה. והיא מנחת שעורים, מאכל בהמה (סוטה ח ע"ב). לומר לך שישראל אף על פי שחטא, ומעשיו מעשי בהמה, ישראל הוא, והקדוש ברוך הוא אוהבו, ועליו נאמר (שיר

הטרטוטות. נבהלתי. שאלתי לשלומי, ומעין הדמעות נפרץ: אוי לו ואבוי לו, חייו אינם חיים, טוב מותו מחייו.

מה קרה, מה ארע?

בתו ברחה עם צעיר ערבי לכפרו, בקא אל גרביה. מה יעשה, אנה ישא חרפתו!

רבי אלחנן פרלמוטר זצ"ל, המשגיח, מסתכל עלי ואני משיב לו מבט, ואומר לנהג: "אסע לשם ואדבר עתה".

"איך תסע, זה כפר עוין, יסקלו אותך באבנים", נבהל הנהג.

"איני פוחד מהם, אני פוחד רק מהשם", החשבתי לו. ונבהרדוקער, או לא!?

בררתי מתי יוצא משם האוטובוס חזור, לכוון חדרה. והלוך? שנת תשכ"ז היתה השנה הראשונה שלאחר השמיטה. ירקות קנינו מאותו נהג, אבל בפרות נהגה עדין קדושת שביעית וקנינו מערבי שהביא מהמטע שלו, מאזור המשולש. כשהגיע, אמרתי לו: "אני מצטרף אליך בדרך חזור".

"אין בעיה", ענה ברוחב לב. "לאן?"

"לבקא אל גרביא", ענית.

"לא, לשם לא! יהרגו אותך ויתנכלו גם לי!"

התחלתי להבין לאיזו סכנה אני מכניס את עצמי. "טוב, תוריד אותי לפני שתכנס אל הכפר". לך, הסכים.

נסענו, ועצר. אמר: "מאחורי העיקול, נמצא הכפר".

ירדתי, והתחלתי ללכת. וכמו שאמר, מאחורי העיקול התעופפה האבן הראשונה. פניתי אל הנער הזורק: "איפה גר כאן הקאדי", כהן הכפר המוסלמי.

אה, אל הקאדי מועדות פני? מדי התלוה אלי להורותני, והסביר לכולם שאני אורח של הקאדי, אין לפגוע בי. הגעתי לבית אחד, ואמר: "כאן".

הודיתי לו, ועליתי. התקבלתי בכבוד. כן, הוא דובר עברית. במה יוכל לעזור?

אמרתי: "אני רב, אצל היהודים הרבנים הם מסדרי הקדושין. האם גם אצל הערבים כך?"

אישר, הוא מסדר הנשואין בכפר.

אמרתי: "אם יבוא לפני יהודי וירצה להנשא לנכריה, לא אסדר לו קדושין. עליה להתגיר גרות אמת כדי להנשא ליהודי. האם גם אצל הערבים כך?"

ענה: "גם האיסלם אינו מכיר בנשואין מעורבים".

הזכרתי: "על הגרות להיות גרות אמת. אם חשקה נפשה ביהודי לא נגיירנה. התהליך אורך לפחות שנה!"

אמר: "אצלנו אין מדקדקים כל כך, אבל ברור שלא נשיא בלי המרת דת!"

"אני שמח לשמוע", אמרתי. אני מאחר לעצמי שמחות שמחות יותר. "יש כאן נערה יהודיה שחשקה בבחור ערבי. אני רוצה להודיעה שתבין, ששתי הדתות שוללות נשואין מעורבים. עליה להתאסלם לשם כך".

"בהחלט", שיתף פעולה. סר איתי לחלון והראה לי את בית הבחור. השבאב שנקלו למטה ראוונו ביחד, והצבעתי לעיניהם על הבית. "כן,

והשקעות מסועפות. זכה ליועצים מהימנים שהדריכוהו ועזרו לו להתמצא בסבך ולהשתלט על המבוכים העסקיים. נשאב לעולם העסקים ועשה בו חיל. העביר את משפחתו לבורו פארק והיה לנגיד תומך תורה ביד רחבה, השיא צאצאיו בהרחבה והמשיכו לשקוד על שערי תורה בלא טרדה.

לימים ביקר בארץ הקודש, ונכנס אל אבי. מסר לו סכום גדול לתמיכה בלומדי תורה, והעיר שברוך השם, לא ארע דבר מעליתו לתוכחה. אדרבה, מצות כבוד אב עמדה לו, והתעשר עושר רב.

שמע אבי, וכל גופו הזדעזע: "וואס רעדט איהר, מה אתם מדברים! התוכחה לא השפיעה?! הרי לפניך הייתם בן תורה, ועכשיו אתם בעל הבית, סוחר פשוט!"

לכן, סיכם רבי חיים, לא הסכמת...
⊙

לעשות אותם ימי משתה ושמחה (ט, כב)

השכרות, מגונה. הנותן עיניו בכוס כל העברות דומות בעיניו כמישור (יומא עה ע"א). היין עלול להביא את האדם לפריקת כל עול (סוטה ז ע"א), ואלהיה הנביא הורה: "לא תשתכר, ולא תחטא" (ברכות כט ע"ב). מה ראו אפוא חכמים להורות שחייב אדם להתבסס בפורים עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי (מגילה ז ע"ב). וידוע שרבי ישראל סלאנטר זצ"ל אמר שאין זה שעור השכרות ומשעה שיגיע לכך נפטר וקיים חיובו, אלא שחייב לשתות בלא הגבלה. וכשיגיע ל"עד דלא ידע" דינו כשוטה וממילא אנוס הוא, אבל כשישוב ויתפכח חוזר חיובו. והשאלה הנשאלת, מדוע חיובו בשכרות זו.

ושמעתי שהחדושי הרי"ם הסביר זאת בספור מופלא, ויש בו עומק כה רב!

ספר, שבני קהילה אחת באו אל הבעל שם טוב זצ"ל וספרו, שהפריץ בא עליהם בעלילה ודורש הון עתק, ואם לא יתנו ליום המוגבל יקח את ילדיהם לשמד ויגרשם מבתיהם. בכו והתחננו להעביר רוע הגזרה.

התפלל הבעל שם טוב, וענהו שנגזרה הגזרה ואין לשנותה.

נחמץ לבו בקרבנו. אמר להם: "סעו לעיר פלונית, לכו אל יוסף זרח, ובקשו ממנו. אל תניחו לו עד שיבטיחכם שהגזרה תתבטל!"

תמהו: מי הוא זה ואי זה הוא, שכוחו רב לבטל גזרה שקצרה יד הבעל שם טוב להמתיקה! אם יש כזה צדיק, איך לא שמעו עליו!

הגיעו לאותה עיר, ושאלו למגורי הצדיק רבי יוסף זרח.

תמהו בני העיר: אין כאן צדיק בשם זה.

חשבו: אולי צדיק נסתר הוא, אחד מלמ"ד וא"ו צדיקים נסתרים שבדור. שאלו: ורבי יוסף זרח סתם, יש?

משכו בכתפיהם: אין אחד כזה.

אבל חייב להיות, הבעל שם טוב שלחם אלי!

אמר אחד: אולי כוונתם ליוסף זרח השכור?

צחקו כולם צחוק גדול, לא יתכן, הלא מתגולל הוא בשכרותו!

הואיל ואין אחר בשם זה, עלו לבית השכור.

המחזה היה מדכא ומרתיע. אשה אומללה ובנים מוזנחים, צחנה מקביסה של יין שרף ושכור שרוע המתגולל בקיאו. סחו מדוע באו, והאשה גחכה במרירות: "הן רואים אתם, אין לו שעה של פכחון. בעוד

השירים ח, ז): "אם יתן איש את כל הון ביתו", זה המן הרשע נתן עשרת אלפים ככר כסף להכחיד את ישראל, "באהבה" שאוהב הקדוש ברוך הוא את ישראל, בין חייבין בין זכאין, "בוז יבוזו לו" (אסתר רבה ז, יב)!

וכשראה המן הרשע, שעם זה שאך זה עתה ישן מן המצוות שב בבת אחת לבוראו ולומד תורה תחת חרב הגזרה, הבין שאכן "בא קומץ השעורים שלכם, ודחה עשרת אלפי ככר הכסף שלי!"

עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו (ו, יד)

מדוע מדגיש הכתוב ששלוחי המלך הגיעו בעצומו של הדיון והפסיקוהו? נפלאים דברי ה"קול יעקב", שכידוע "ברית כרותה לשפתים" (מועד קטן יח ע"א), ו"הכל הולך אחר החיתום" (ברכות יב ע"א). ולפיכך אמרו (בראשית רבה סו, ד) שיצחק אמר: "אורריך ארור ומברכך ברוך" (בראשית כז, כט), סים בברכה. ובלעם שהיה שונאם אמר: "מברכך ברוך וארריך ארור" (במדבר כד, ט), סיים בקללה.

חכמי המן, שהיו אוהביו, חשבו אף הם לומר כן. שאמרו: "אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא תוכל לו, כי נפול תפול לפניו", ובקשו לסיים: "ואם אינו מזרע היהודים [היינו משבט יהודה ובנימין (מגילה טז ע"א)] תוכל לו ותעלה מעלה מעלה". היינו לחתום בטובה, וברית כרותה לשפתים שכך יהיה. אבל סריסי המלך הגיעו בעודם מדברים עמו, והבהילוהו אל המשתה לפני שסימו דבריהם. ואכן לא יכל לו ונפול נפל לפני מרדכי, כן יאבדו כל אויבי ה'!

ולפיכך נהגו שלא לעלות לתורה לקריאת התוכחה ("מגן אברהם" קכח, ח בשם מהרי"ל) אלא בעל הקורא הוא המברך תחלה וסוף ("משנה ברורה" שם, יז וב"באור הלכה" ד"ה בפסוקים).

ויצוינו בעיניו זה דברי הגמרא (שבועות לו ע"א), שרב כהנא הקריא לפני רב יהודה דברי המשנה, שהאומר: "יככה ה'" (דברים כח, כב) זו היא אלה האמורה בתורה. אמר לו רב יהודה: "כנה". כלומר, אמור: יכהו ה', שלא יתפרש שאתה אומר עלי, חלילה.

ובענין זה, נספר -

אברך פנה אל הגבאי בבית הכנסת "לדרמן" בבני ברק, וביקש עליה בשבת פרשת כי תבוא. יש לו יאהרצייט, יום זכרון לאביו, השיבו הגבאי שנזכר מאוחר, ויש כמה בר מצוות וכמה חיובים, ואין עליה פנויה. אמר שמצדו מוכן הוא לעלות לקריאת התוכחה, אינו חושש. מקים הוא בעליתו מצות כבוד אב, שבפרוש שנינו: מכבדו בחייו ומכבדו במותו (קדושין לא ע"ב), ו"שומר מצוה לא ידע דבר רע" (קהלת ה, ה). [יודעים דבר ה"נודע ביהודה" (קמא, אבן העזר י) שמותר לייבם אשה שמתו כל בעליו, "קטלנית", כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע"]

אמר הגבאי: נשאל את הרב".

שאל את הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, ואמר: "בשום פנים ואופן", ולא העלוהו.

לאחר התפילה, נשאל: מדוע היה כה נחרץ? הרי זו באמת מצות כבוד אב. ואם הלה אינו חושש, מדוע נחשוש עבורו!

וענה: משום מעשה שהיה.

אברך בן תורה נזכר בשעתו שיש לו יאהרצייט אחר אביו, וכבר נקבעו כל העליות, והסכים לעלות לתוכחה. אמר שאינו מקפיד, ולא יקפידו עמו. שאלו את אביו, [הסטייפלר] זצ"ל, והסכים.

כעבור זמן, הודיעוהו שדודו נפטר בארצות הברית, ובהיותו עירי הורישו לו כל הונו. טס לארצות הברית, והתברר שמדובר בנכסים רבים

רעך (ויקרא יט, טז), ועל לא ירדנו בפרך לעיניך (ויקרא כה, נג), ובטל מצות פתח תפתח את ירך לו (דברים טו, ח), ומצות וחי אחיך עמך (ויקרא כה, לו) ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח) והצל לקחם למות (משלי כד, יא) והרבה דברים כאלו, ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים". מלבד זאת, השבת יהודי לפרנסתו היא הצדקה המעולה שאין למעלה ממנה (רמב"ם, הלכות מתנות עניים פ"י ה"ז) -

אבל מי הנותן! שהרי ככל שהאדם ירוד, מתפעלים יותר ממצותו! עם ישראל במצרים, דוקא משום שעבדו עבודה זרה והיו שקועים במ"ט שערי טומאה, הספיקו שתי מצוות כדי לגאלם קודם זמנם, דם פסח ודם מילה!

החליטו בשמים, בהנהגת מדה כנגד מדה: הוא מלא משאלתם של הנדכאים וביטל רצונו מפני רצונם, ימלאו במרום כל משאלותיו והקדשו ברוך הוא יבטל רצונו מפניו.

עמדה מדת הדין וקטרגה: רבונו של עולם, איך אפשר למסור כח זה ביד אדם! מי יודע מה יבקש ומה יתבע!

מצד אחד, צודקת בקטרוגה. ומצד שני, כלל נקוט בדינו: ממרום נותנים, ולא לוקחים חזרה (חולים ס ע"א תענית כה ע"א). מה יעשו, אפוא? מצאו פתרון: יפילוהו לשכרות, ויהיו כל מעיניו במשקה. לא יבקש אלא אותו, ויקבלוהו בלא הגבלה.

כחו המופלא והסגולי היה לסוד, ואף אני נצרתיו, אמר הבעל שם טוב. אבל כשקהילה בישראל עמדה בפני כזו סכנה, גליתיו לכם. המשיכו לנצרו בלבכם, שאם לא כן יקוהו מן העולם.

וסיים החדושי הרי"ם: הם אמרו (ירושלמי מגילה פ"א ה"ד) שאין מדקדקין במעות פורים, אלא כל הפושט ידו לטל נותנין לו (ונפסק בארץ חיים תרצד, ג) -

ובתקופת ההסתגרות של הרבי מקוצק זצ"ל הרהיב תלמידו הרבי מגוסטינין עוז בנפשו, והתדפק על דלתו בפורים.

"מי שם", הרעים קולו של הרבי.

"אני, יחיאל מאיר", ענה הרבי מגוסטינין.

"מה מבוקשך", נשאל מבעד לדלת הנעולה.

וענה: "היום, כל הפושט יד לטול נותנין לו, ואני חסר כל!"

והדלת נפתחה בפניו, והוזמן אל הקודש פנימה, ונגדש בכל טוב. אם כן, יוכל כל אדם להתדפק על שערי שמים ביום זה, וכל הפושט יד לטול נותנים לו במדה גדושה, למלוי כל משאלות לבו לטובה -

מצאו פתרון, להטיל עלינו שכרות ולהסיח דעתנו...

עד כאן דברי החדושי הרי"ם, והם כה נוקבים ומרעישים, ולא רק לענין פורים! בלא אותו שכור הוא כל אחד מאתנו, בכל ימות השנה!

מי לנו גדול מרבי עקיבא, שרבו קרא עליו: "כל הפורש ממך כפורש מן החיים!" (קדושין סו ע"ב, זבחים יג ע"א), כל התורה שבעל פה המצויה בדינו, כולה אליבא דרבי עקיבא (סנהדרין פו ע"א). ואלמלא דרבנה אותו אשתו ללמוד בהיותו בן ארבעים, והוא ובנו ישבו כאחד ולמדו אותיות האלף ב"ת, היה מכלה שנותיו כרועה צאן, "צנוע ומעולה" (כתובות סח ע"ב), ותו לא!

ורבו רבי אליעזר הגדול, שאם כל חכמי ישראל בכף אחת מכריע את כולם (אבות פ"ב מ"ח), ובהיותו בן עשרים ושמונה לא למד לא קריאת שמע ולא תפלה ולא ברכת המזון וחשקה נפשו בתורה, וברח מבית אביו ובא אצל רבן יוחנן בן זכאי וזרח אורו עד שהיה יושב דורש ופניו מאירות כפני משה רבינו עד שלא היה אדם יודע אם יום ואם לילה (פרקי דרבי אליעזר, א-ב). ואילו שמע לעצת אביו שאמר לו: "הרי בן

כמה רגעים יקיץ מיינו, ישלח ידו אל הבקבוק ויגמע שוב עד אבדן החושים". היא עוברת בפרך, וכל הכנסותיה נמוגות ב"ש"ש...

אמר אחד מבני החבורה: "הרשי לנו לדובבו, ונעניק לך שלוש מאות זהובים שיספיקו לקניית י"ש לשנה שלמה!"

לא הבינה לרצונם, אבל שמחה להצעה.

עודם מדברים והשכור נע, גהק ושהק והקיא, ושלח ידו אל הבקבוק שלצדו - וידו גששה בחלל ריק. פקח עינים חכליליות מייך, וראה את הבקבוק ביד אחד האורחים.

"תן! נהם.

"אתן, ודאי אתן, אבל בתנאי אחד. אנו בני קהלה פלונית והפריץ גזר עלינו גזרה נוראה, שאם לא נתן לו סך פלוני יגזול את בנינו ויגרשנו מבתנו. אנו מבקשים שתבטל את הגזרה!"

"תן את הבקבוק", נאק השכור.

"תבטל את הגזרה", ענה הדובר.

שרשרת גדופים מבעיתים נשמעה מפי השכור. מה נטפלו אליו, מה רוצים ממנו, מדוע מענים אותו, למה חמסו את משקהו: הבו את הבקבוק והניחוני לנפשי!

"אם תבטל את הגזרה, נביא לכאן ארגז מלא!"

השכור פלבל בעיניו: באמת?! מה עליו לעשות לשם כך?

"מאומה. רק לומר: הריני מביטיחכם שהגזרה תתבטל!"

נהם את המשפט המבוקש ומלאו הבטחתם. סבא עד עלפון, והעניקו לאומללה את הכסף המובטח. יצאו מהבית בהרגשת הקלה ובמועקה כבדה. הקלה, על יציאתם לאויר הצח ולשפיות. ומועקה, כי מה עשו ומה פעלו. אם קצרה יד הבעל שם טוב, יפעל שכור זה!?

שבו לקהלתם, וששון ושמחה: הפריץ מת מיתה חטופה. כווננו את השעה, והיה זה כשהשכור ברכם. מוזר ותמוה, אבל עובדה.

החליטו שעליהם לנסוע אל הבעל שם טוב ולהודות לו על העצה. באותה הזדמנות, בקשו הסבר.

פתח הבעל שם טוב וספר: דעו לכם, שאותו שכור היה בעבר סוחר עשיר ונכבד, אבל קל דעת, עברין ופוחח. מכור היה לתאוותיו. פעם שמע שבמקום פלוני, תמורת ארבע מאות זהובים, אפשר להתולל בשלוח כל רסן. נטל את צרור הכסף בידו, ועלה למרכבתו. עבר דרך ישוב אחד ודרכו נחסמה. הביט בחלון וראה איך שוטרי הפריץ מכים וחובטים ביהודי אומלל, זב דם, ומריצים אותו באכזריות בעוד אשתו ובניו בוכים בין החבילות הפזורות לרגליהם למרגלות הבית. התענין, והאשה ספרה בדמעות שחיבים הם לפריץ הון רב תמורת דמי החכירה לשלוש השנים האחרונות, קצרה רוחו והשליכם מהפונדק, והוא מריץ את בעלה לבור הכלא עד שהחוב ישולם. וכיצד ישולם, אם מקור פרנסתם נסתם והושלכו אל הרחוב!?

שאל לסכום החוב, וענתה: "ארבע מאות זהובים".

גאו רחמיו, הושיט לה את צרור הכסף ואמר: "מהרי ושלמי לפריץ את חובו, חלצי את בעלך מכלאו ושובו אל הפונדק!" הורה לרכב לשוב על עקבותיו וחזר לביתו.

איזה רעש עורר המעשה במרום! מלבד חשיבותו כשלעצמו, "אין לך מצוה גדולה כפדיון שבויים", כותב הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פח ה"י). "שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערומים, ועומד בסכנת נפשות. והמעלים עיניו מפדיונו הרי זה עובר על לא תאמץ את לבבך (דברים טו, ז), ולא תקפץ את ירך (שם), ועל לא תעמד על דם

אחד בכל מדינות המלך אשורוש בשלושה עשר לחודש שנים עשר הוא חדש אדר".

המלבי"ם נוגע בשאלה זו וגם הגאון מוילנא כבר סלסל כאן סוד ורמז:

המן ידע שאם באותו יום של צו ה"להשמיד ולהרוג" יהיה ה"שללם לבוז", הם, הגויים לא יעבדו "מה איכפת לי עכשיו מהז'ד הזה שיחיה או יהרג - העיקר, אני זקוק לכסף" יחשוב כל גוי לעצמו ולא יהרוג יהודים. לכן, המן חילק את ההוראות לשני ימים: ביום שלושה עשר לחודש אדר - אין כסף, היום הורגים בלבד! ואח"כ, למחרת ובימים הבאים "ושללם לבוז" יבזו את הרכוש.

אבל למרדכי הצדיק וליהודים לא היה ענין בכסף, (וכך ממש היה בסוף - "ובביזה לא שלחו את ידם" הם לא נגעו בכסף), אלא שהיתה למרדכי בעיה גדולה, וכמו שהאלשיך כבר אומר.

אחשורוש אמר למרדכי: "אותם כתבו - על היהודים - כטוב בעיניכם" - וקשה, היה צריך לאמר "ואתם כתבו על הגויים כטוב בעיניכם"?

מסביר האלשיך. מבחינת חוקי האומה, לא היתה אפשרות חוקית להשיך לאשפה את איגרותיו הראשונות של המלך וכפי שנאמר מפורש במגילה "כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב". אלא מה? הייתה קיימת אפשרות לפרש - להעניק פרשנויות שישנו את החוק, זו האפשרות היחידה שעמדה לטובתו של מרדכי, נו, מרדכי כביכול, היה "עורך דין" טוב. הוא מצא פטנט. מה עשה מרדכי? שינה את הנקודה שהיתה שם: באיגרת של המן הרשע נאמר "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים". נקודה. נטל מרדכי אתה נקודה והעביר אותה לתיבה אחת קודם "להשמיד להרוג ולאבד את כל". נקודה. מי יעשה כן "היהודים".

בזה נרמזת התשובה על השאלה - מה הכוונה "ואתם כתבו על היהודים" כטוב בעיניכם" היינו שניתן לכם אישור לכתוב ולעשות עם המילה "היהודים" כטוב בעיניהם. נפלא.

נמצינו למדים כי כל הנס של פורים היה - נקודה אחת...

נשוב לענינינו. כיון ש"כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב", גם את גזירת "ושללם לבוז" לא היתה אפשרות למחוק. הפיסקה הזו הייתה חייבת להופיע גם באיגרות השניות וגם אם היהודים לא זקוקים לכסף של העמלקים.

מה עשה מרדכי?

ערך גם שם שינוי ופרשנות. במקום שה"שללם לבוז" יהיה בסיום ה"להשמיד ולהרוג" כמו שהמן כתב הוא הכניס אותו יחד עם הלהשמיד ולהרוג - באותו יום. ואז, אדרבה, כיון שהיהודים יהיו טרודים במצוות מחית עמלק - למי יהיה זמן להתעסק עם כסף.

ואכן כך היה שעם ישראל בז לממון לזהב ולכסף, הם עסקו רק במצוה: "ובביזה לא שלחו את ידם".

☉

לזרוק ולתפוס כספי צדקה

שלושה דברים היו בגזירתו של המן: על הרוח, על הגוף ועל הממון. להשמיד - הנשמה, להרוג - הגוף. ושללם לבוז - הממון. כנגדם תקנו לנו שלוש מצוות במקביל להשמדת הרוח, תיקנו חז"ל - מצות שמחה.

כנגד גזירת הגוף תקנו - משתה.

על גאולת הממון תקנו - מתנות לאביונים.

שמונה ועשרים שנה אתה, ואתה תבקש ללמד תורה? אלא קח לך אשה, והוליד בנים, ואתה מוליכן לבית הספר!" עם ישראל הי המפסיד את רבי אליעזר הגדול. ויותר: רבי אליעזר הגדול היה מפסיד את עצמו!

ורבו של רבי אליעזר הגדול, רבן יוחנן בן זכאי, שאמרו עליו (סכה כח ע"א) שלא הניח מקרא ומשנה, גמרא הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים וחמורים וגזרות שוות תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים, משלות כובסין ומשלות שועלים, דבר גדול ודבר קטן, מעשה מרכבה והיות דאביי ורבא, עסק בתחלה ארבעים שנה בפרקמטיא, ולאחר מכן שמש לפני חכמים ארבעים שנה, והאיר עיני ישראל ארבעים שנה (ראש השנה לא ע"ב, סנהדרין מא ע"א). כמה היה עם ישראל מפסיד, והוא עצמו מפסיד, אילו נשאר סוחר! אלמלא גלה כוחו, והיה ל"נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק" (ברכות כח ע"ב)!

הסבא [מנובהרדוק] זצ"ל היה בעל חנות סידקית, חריף וממולה. יום אחד נחפז בעיר ממל לרגל עסקיו, ורבי ישראל מסלאנט זצ"ל עצר: "לאן אתה רץ?" שאלו.

ענה: "ריחים על צוארי. אני מפרנס אשה ובת, ואת חותנתי האלמנה עם שבעה יתומיה!"

"ומה עם למוד התורה", נשאל.

הצטדק: "אדם, צריך שיהיה לו ממה לחיות!"

ונענה: "אדם, צריך שיהיה לו עם מה למות!"

פעפעו בו הדברים כארס של עכנאי. החזיר את החנות לבעלותה של חותנתו ופרש לחיי התעלות שנתנו לעולם את הסבא מנובהרדוק, על עשרות הישיבות שהקים, וגודדי מקדשי שם שמים ומוסרי נפש, אלפי חניכים שחשלו באשו היקדת!

ואלמלא פגישה זו?!

הדוגמאות רבות מספור, אבל למה לנו ללכת רחוק. הלא אנו עצמנו, הדוגמה החיה. כמה כשרונות בנו, כמה יכולות לנו, מה היינו מסוגלים לפעול ולאן היינו יכולים להגיע -

אילו לא היינו מבוססים בשכרותנו!

"שמי נא זאת, עניה - וכמה עניה! - ושכרת ולא מיין" (ישעיה נא, כא. ערובין סה ע"א)! "עד מתי תשתכרין, הסירי את יינך מעליך" (שמואל א, א, יד)!

☉☉☉

מאוצרות המגידים: רבי ראובן קרלנשטיין - "להגיד"

"כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב"

אין כסף, היום הורגים

דיברנו על כסף, הזכרנו את עשירותו של משה, ביזת הים וביזת מצרים, נדבר על כסף פורים.

בגזירה הנוראה של המן נכתב "ושללם לבוז", וגם באיגרות של מרדכי היה כתוב מפורשות "ושללם לבוז" - שהיהודים יבזו את כספי הגויים, אלא שיש שינוי ביניהם.

באיגרות המן נכתב "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן ביום אחד, בשלושה עשר לחודש שנים עשר" ואח"כ "ושללם לבוז" ובאיגרות של מרדכי "ושללם לבוז" נכתב לפני התאריך: "להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם - ושללם לבוז - ביום

לא דברתי עם המלך, ותשמעו מה שהיה, בסך הכל התרחשו צירופי מקרים: המלך לא נרדם בלילה א' ברוך, קורה לפעמים שאדם ובוודאי המלך לא נרדם, הוא גם היה עצבני וביקש להביא את ספר הזכרונות, ומשום מה, התגלגל הדבר שבמקרה הספר נפתח על הדף הזה, נו, ובמקרה באותה שעה ממש לפנות בוקר, אתם יודעים, נכנסתי לחצר המלך לענינים שלי - לשוחח עמו בארבע עינים, וכיון שאני זה שהייתי ראשון להכנס בשעה מוקדמת זו לפני עלות השחר, ביקש המלך לשאול אותי "מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו?" עניתי לו את התשובה הראויה, והוטב בעיניו לשלם למרדכי בצורה מכובדת כזו שהשר הגדול הוא יכבד את מרדכי, והטיל עלי את ה"כיבוד" הזה, אבל לגופו של דבר, אנחנו רק בתחילת הדרך, ואכן עוד היום או מחר אני עתיד לשוחח עם המלך על הנושא העיקרי לפי התוכנית המקורית והכל יהיה בסדר. אך אז חכמיו וזרש אשתו אמרו לו: תיזהר! המצב לא כל כך מזהיר, כי "אם מזרע היהודים מרדכי נפול תיפול לפניו", הוא הזדעזע מדבריהם. נחרד. מי יודע מה עתיד לקרות. ואכן רצה להתאבד, אלא ש"ויבהילו להביא את המן" מוראדיק! ה' לא נתן לו את האפשרות לנסות להמלט, לקחו אותו בבהילות - והענינים התגלגלו עד מפלתו.

"ולהודיע לבאי עולם שאמת מה שכתוב בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקיני בכל קראנו אליו" זו תמצית קריאת המגילה, אומר הרמב"ם, תראו ברמב"ם. עם ישראל היה בשפל המדרגה עמדה גזירת כליה על העם כולו וברגע אחד כאשר חוזרים בתשובה, צמים מתפללים ומתקנים את הזקוק לשיפור ולתיקון - מתהפך הכל. להודיע לבאי עולם שאמת מה שכתוב בתורה!... הרב מבריסק סיים על כך ואמר, כי הן הן הדברים מה שאנו אומרים ב"שושנת יעקב": "תשועתם היתה לנצח ותקוותם בכל דור ודור" למה? "להודיע שכל קוויץ לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך" וכלשונו הנ"ל של הרמב"ם "להודיע לבאי עולם שאמת מה שכתוב בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו".

מאוצרות המגידים: רבי שלמה ליונשטיין - "ומתוק האור" ❖

הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך

"משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה? לשני בני אדם, לאחד היה תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו, בעל חריץ אמר: מי יתן לי תל זה בדמים! בעל התל אמר: מי יתן לי חריץ זה בדמים! לימים נזדווג זה אצל זה, אמר לו בעל החריץ לבעל התל: מכור לי תלך! אמר לו: טול אותה בחנם, והלואי" (מגילה יד, א).

כמו בעל התל שרצה להפטר מתלו, כך רצה אחשורוש להשמיד את היהודים, וכשהמן הציע לו כסף תמורת הריגת היהודים, סרב אחשורוש לקבלו, ואמר: "הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך".

מבאר ה"חתם סופר": מאז ומעולם הגויים רוצים ללכותנו, והם נוקטים בשתי שיטות בנסיונם לבצע את זממם:

השיטה האחת - השמדה רוחנית, להכריז כי "ככל העמים בית ישראל", לתת ליהודים שיוין זכויות ולפתוח בפניהם את כל הדלתות, והכל מתוך מחשבה שהם יתבוללו, וכך תכחד היהדות מן העולם.

השיטה האחרת - השמדה פיזית, על ידי גזרות שמד, פוגרומים ועלילות דם.

אחשורוש רצה להשמיד את העם על ידי התל, כלומר להגביה את העם, לגרום לכך שהם יהיו כמו כולם, שהם יוזמנו לשמתה שהיה כמובן כשר למדהרין, "כדת של תורה, מה דת של תורה - אכילה מרובה משתיה, אף סעודתו של אותו רשע - אכילה מרובה משתיה".

ואיך תקנו ממון? - אמר הגאון מוילנא כמו "ושללם לבוז", דהיינו? אתם יודעים מה זה לבוז? - לחטוף כסף. כך גם "מתנות לאביונים" - לא נותנים סתם בעצלתיים אלא זורקים, תבואו לבית הכנסת לדרמן, ועוד, תראו איך שעם ישראל זורק צדקה, מוראדיק! ס'ווארפ זאך! וכך בכל תפוצות ישראל זורקים צדקה בעוז והדר - ושללם לבוז!

מקודש הקדשים לשושן הבירה

נוסיף עוד ווארט.

כולם שואלים, מהיכן המן השיג כזה קלאץ (בול עץ) - גבוה חמישים אמה? חשבתם פעם מה הגובה של בול עץ חמישים אמה? זכורני, כי לפני סוכות חיפשנו נסר עץ באורך ששה מטרים, ולא היה ניתן להשיגו, עד שהצביעו לנו על נגריה מיוחדת - בה השגנו קורה באורך ששה מטרים, וכאן חמישים אמה... היכן גדל עץ גבוה כל כך?

התשובה היא, מהמשכן.

יש האומרים כי בחז"ל מוזכר, שעץ זה נותר מתיבת נח, והם מסבירים שאין זו סתירה לאומרים שהעץ מהמשכן, כי גם במשכן היו העצים של תיבת נח... מה שברור כי בפרקי דרבי אלעזר פרק נ' כתוב דברים מפורשים - כי העץ הענקי נלקח מבית המקדש - ומקדשי הקדשים: "באותה שעה מה עשה אליהו זכור לטוב נדמה כחורבונה אחד מסריסי המלך ואמר, יש עץ בביתו של המן מבית קדשי הקדשים גבוה חמישים אמה שנאמר ואת אולם העמודים עשה חמישים אמה ארכו (מ"א ז') מיד צוה המלך לתלותו עליו שנאמר "ויאמר המלך תלוהו עליו".

והנה מי שרואה את הדברים בפרקי דרבי אלעזר משתומם - קדשי הקדשים - שפיץ קדושה, כבוד השם. ועל עץ כזה תלוי אבי אבות הטומאה, המן?!

התירוץ הוא, כי אכן הפיסגה של כבוד שמים באה מ'קודש הקדשים' (כאשר יהודי מתפלל שמונה עשרה: "יכוון את ליבו כנגד בית קדשי הקדשים") אך גם כבוד השם שהתגלגל בעקבות תליית המן, ה"ונהפוך הוא" היה כבוד ה' גדול כל כך, עד שהוא חפץ לכבוד ה' שיצא ובא מקודשי הקדשים...

למה לא הרג את עצמו?

הרבי מגור - האמרי אמת זצ"ל, שאל פעם למה המן לא הרג את עצמו, כאשר התברר לו שהנה הוא מוכן ומזומן לקראת בזיון נורא - ללוות את מרדכי הצדיק ברחובות שושן, איך המן יכול היה לסבול צער נורא כזה שהוא לו כמו אלף מיתות?! כי תראו בחז"ל איזו תזמורת היתה שם - הכבוד שהיה למרדכי ומאידך ההשפלה להמן לא יתואר. איך לא נטל נפשו בכפו?!

הסביר הרבי מגור צדוק"ל. המן היה מוכן לסבול הכל, כיון שציפה בסבלנות לנקמה הגדולה שעוד עתידה לבוא - "להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים", אמר המן בליבו עוד אזכה לראות בהשמדתם המוחלטת של היהודים כולם, ואם חלילה לא אאגור כוחות לעמוד בצער עתה, הרי לא אזכה לכך. כי בתחילה המן עדיין לא העלה בדעתו שכבר החל תהליך של "נפול תיפול" נפילה אחר נפילה.

בתחילה הענינים התנהלו די טוב, "ויספר המן לזרש אשתו את כל אשר קרהו" מגלה האלשיך מה סיפר להם, ואיך הסביר להם? הוא חיך בצער: אתם חושבים שכבר דיברתי עם מהלך לתלות את מרדכי, ולכן כעס ומשום כך המלך החליט שארקוד לפניו ברחובות, טעות בידיכם! הסיפור לא מתחיל. אינכם מבינים בפוליטיקה. על תליית מרדכי עדיין

הרב שחפץ לנצל את ההזדמנות להחזיר באותו קמפן שעשק את כל אנשי העירה מעט תוכחות ולהעמידו על מקומו, החליט להקדיש את ההספד לסופם של נכסי העולם הזה לאחר מותו של אדם. הוא בקש מהמלוים להניח את המטה והחל בהספדו מרטיט הלבבות:

"רבותי, אנא הביטו וראו מה סופו של אדם! כל חייו הוא עובד ומנסה לחסוך ולאגור לו מעט כסף ליום פקודה, מפעם לפעם אף מאיר לו מזלו והוא מצליח במקח וממכר. אך הנה הוא מת, ומה הוא לוקח עמו?!"

"התבוננו בתכריכים שהוא עטוף בהם - אין בהם ולו כיס אחד כדי לשאת בו רכוש לעולם הבא! חז"ל מסבירים שאדם נולד בידיים קפוצות, משום שהוא מנסה להוכיח לעולם כולו: "באתי הנה כדי לתפוס את העולם כולו! אמנם גם רבים לפניו אמרו זאת, אולם איש עוד לא הצליח בכך. אך עוד תראו - אני אהיה הראשון שיצליח בכך!"... אולם בפטירתו ידיו של אדם פשוטות ובכך הוא מודה: "לא הצלחתי לקחת מאומה"... הנכס היחיד שנותר לאדם מן העולם הזה הם המצוות והמעשים הטובים שהצליח לאסוף במהלך שנות חייו."

הרב השתתק מעט ובחן את רושם דבריו על פני אותו מלוה בריבית, ניכר היה כי הדברים נוגעים ללבו והוא מאזין אליהם בכובד ראש. ובשביעות רצון המשיך הרב בדבריו.

"הנכם מבינים", קרא הרב בעודו מתבונן שוב על הקמפן שעושק את הצבור, וכאשר הבחין בלחלוחית חשודה בעיניו הגביר את קולו, 'מה שתנתו לצדקה הוא הדבר הנצחי היחיד שיוותר לכם! כסף אינו חזות הכל! הרכוש העקרי שיש לכם הוא קיום המצוות והמעשים הטובים'."

"הקמפן נגב את עיניו הלחות במטפחתו, והחל מפלס לו דרך אל הרב. בהגיעו פתח את פיו ואמר: 'כבוד הרב, עליכם לדעת, כבר אינני צעיר, ושנים רבות חלפו מיום הולדתי השמונים. במשך שנים אלו השתתפתי בעשרות לוויות, ושמעתי עשרות הספדים, אולם הספד כמו של היום מעודי לא שמעתי!...', ולאחר שתיקה קצרה המשיך: 'אמנם גם כעת אי אפשר להמלט מבקרת, אולם אומר אותה לכבוד הרב בפעם אחרת'..."

"למשמע הדברים התחדדו אזניו של הרב והוא הפציר בעשיר להשמיע לפניו את דברי הביקורת שלו, עד שלבסוף נתרצה האיש ואמר: 'אני סבור שחבל שהרב לא דבר באופן ברור יותר, כדי שכולם יבינו בדיוק על מה מדובר. אני משוכנע כי עוד היום בערב בשעות קבלת הקהל שלי, יבואו אנשים רבים ויבקשו הלוואות רבות. וכאשר אני אפרוש לפניהם את התנאים שלי, ואומר כמה אחוזים בדיוק אני דורש, הם יתווכחו אתי ויסרבו לשלם. כמה חבל שאותם אנשים לא שמעו ממך בברור עד כמה מקולקל מנהגם, כיון שכסף אינו שווה מאומה!'..."

ובנוגע אלינו, פעמים רבות לומדים שומעים ומתבוננים בעיני מוסר, אך לא מפנימים זאת הלכה למעשה, וכפי שמספר מו"ר רבי ראובן קרלנשטין שליט"א: מעשה במלמד ששוחח עם תלמידו על התגברות עניני תאוות האכילה, כל התלמידים השתכנעו והתחייבו, למחרת, ישבו התלמידים בסעודת מצוה, וכשהגישו את הגלידה בסוף הסעודה רמז המלמד לתלמידו שהנה הנה הגיע הזמן לקיים את החלטתם, אך הם ענו - כי חשבו שהכוונה היתה למרק....

והעם לעשות בו כטוב בעיניך

מדוע נקט המלך לשון זה - "והעם לעשות בו כטוב בעיניך", הלא היה לו לומר להמן בפשטות שיכול לאבדם?

כך הוא קיווה להשכיח מהם את עובדת היותם בגולה, ולעשותם "אזרחי העולם הגדול" - שושן תהיה בירתם וארמון המלך בית מקדשם. מסיבה זו הוא גם השתמש באותה סעודה בכלי המקדש - כדי שלאחר שהיהודים יראו את כלי המקדש בבזיונם, לבם יהיה גס בהם, ושוב לא יחשבו בערגה על ימי העבר בירושלים...

המן, לעומת זאת, דגל בשיטה השנייה - שיטת החריץ, להשמיד ולכלות את כל היהודים ביום אחד.

לפיכך, כשנפגשו שני הרשעים בעלי המטרה המשותפת, נרקמה ביניהם ה"עסקה", מתוך תקווה ששיתוף הפעולה יביא לתוצאה הימוחלת...

הכסף נתון

רבי ראובן קרלנשטין ספר אודות שני אחים שונים זה מזה, האחד היה תלמיד חכם גדול ואילו אחיו היה דתי 'פושר', שלא הקפיד במיוחד על דקדוקי הלכה. אך למרות ההבדל התהומי שהיה ביניהם, היה אותו אח תומך כלכלית באחיו הת"ח, ומדי חודש בחודש העניק לו תמיכה הגונה בלב רחב. כשנשאל פעם אודות הסיבה למענק הקבוע על אף שהוא מנהל אורח חיים מרוחק כל כך, הסביר שבבחרותו למד בשיבת חברון, וראש הישיבה, הרב יחזקאל סרנא זצ"ל, היה נוהג מדי פעם לשלוח קבוצות בחורים לבני ברק לשהיה בת שבוע ימים, שבה יוכלו לפגוש את החזון איש ואף לדבר עמו בלימוד.

"אני", סיפר האיש, "לא הייתי ברמה למודית ראוייה על מנת שאוכל לדבר עם החזון איש בלימוד, אך אף על פי כן צרף אותי ראש הישיבה לאחת הקבוצות הללו. ואני מצאתי את עצמי בבני ברק, נכנס ויוצא בביתו של החזון איש."

"מה שדברו שם בלימוד אינני זוכר", המשיך להעלות את זכרונותיו, "למען האמת, סבור אני כי גם אז לא הבנתי דבר מן הסוגיות המדוברות... אך נכס אחד בכל זאת נותר חקוק בעצמותי - ראיתי אנשים נכנסים ויוצאים ללא הרף כשבדיהם סכומי כסף עצומים, החזון איש היה מכניס את הכסף למגרת שולחנו, ועוד לפני שיצא התורם מן הבית, כבר נכנס אדם שהיה זקוק לכסף הזה. החזון איש היה ממחר לפתוח את המגרה ולהעביר את הכסף למטרה הרצויה. סכומי כסף אדירים עברו תחת ידו של החזון איש, אבל הם לא השפיעו עליו כלל!! למדתי באותו שבוע כי כסף בא וכסף הולך, ולא זו תכליתו של האדם בעולמו."

הכסף נתון

תושביה היהודיים של העירה סבלו מרה ממלוה בריבית שניצל את חולשותיהם וגבה מהם סכומים עצומים תמורת כל הלוואה שהיא, המצב הגיע עד לכך שכמעט כל המשכורות העתידות להכנס בשנה הבאה לחשבונם של אנשי העירה היו משועבדים לו... בשלב זה קמה צעקה גדולה בעירה, ומשלחת נכבדת הגיעה אל הרב ובקשה בתחנונים, שיפעיל את סמכותו וישיע אותם מאימתו של זה.

כעבור ימים אחדים נקרתה בפניו הזדמנות נאותה. היה זה בהלוויתו של אחד מבני העירה, בין עשרות האנשים שהגיעו ללוות את הנפטר לבית עולמו, הבחין הרב גם באותו מלוה בריבית שהתעשר מעסקיו המפוקפקים. מלבד מעשיו המגונים, היה אותו איש גם קמפן חסר תקנה, קמפנותו עמדה ביחס ישיר לעשירותו הגדולה - ככל שגדל עשרו, כך הלך מצב קמפנותו והחמיר. ועל אף שלא היו לו ילדים כלל, ולא היתה כל תכלית באגירת כספו, עדין היה אוכל אך ורק לחם יבש, ואפילו חמאה לא היתה עולה על שולחנו.

ואז הכריזו הדיינים: מצווים אנו לקיים רצון המת ולמלא צוואתו, ועל כן פוסקים אנו כי כל הונו ונכסיו של העשיר ינתנו לבנו, מלבד מאה זהובים שיזכה בהם העבד...

למשמע הדברים כמעט פרחו נשמתו של העבד. כששבה אליו רוחו, זעק לעבר הדיינים בזעם: "כיצד זה תאמרו כי באתם לקיים רצון המת, הלא ההפך הוא הנכון, אתם מעוותים את הדין! הרי אדוני צווה בצוואתו להוריש לי את כל נכסיו, והותר בידי הזכות לתת לבנו ככל אשר אחפוץ, וכיצד אתם מעזים להפוך את הצוואה על פיה?!"

אמרו הדיינים: "חלילה לנו לעוות את הדין, אדרבה, באנו בזה לקיים רצון המת! מקובל בדרך העולם שאדם מוריש את ממונו ונכסיו לבניו, ואכן גם במקרה שלפנינו אם נדקדק בנוסח צוואתו של המת נמצא שכן כיוון בדבריו: 'כל מה שירצה העבד' - לטול לעצמו - 'יתן לבני', והלא העבד אמר לנו שמלבד מאה זהובים הוא רוצה לטול את כל הירושה לעצמו, על כן זאת פסקנו, שכל הירושה תנתן לבן, 'השאיר יהיה של העבד' - אותם מאה זהובים יטול לעצמו..."

וכמו כן כאן. אמר אחשוורוש להמן: "והעם לעשות בו כטוב בעיניך", ואחר כך כאשר נהפכה הגזרה, נותרה הבעיה איך לקיים את דברי המלך, שהרי "כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב".

אלא שלא בכדי, מן השמים, שמו בפי המלך את הלשון שנקט. וכך נתפרשו דבריו: "והעם לעשות בו כטוב בעיניך" - מה שנחשב בעיני המן לטוב, והיה רוצה זאת לעצמו - אותו יש לעשות לישראל!

וכן שב הדבר ונתקים בהמן בפעם נוספת, כשאמר לו אחשוורוש (ו,ו): "מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו". סבר המן שבודאי כונת המלך להמן עצמו - "ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני". או אז כל מה שחפץ המן לעצמו, 'כטוב בעיני' - נאלץ לעשות למרדכי, אשר המלך חפץ ביקרו.

בדרך הדרוש

ומה ישבו כסאות למשפט בבית המלכות וגדוליהם, לכן אחרי שראו כי חטאו חטאים רבים וגדולים ולא נענשו המה בגופם, שאלו על מה אבדה הארץ ולא נענשו המה בעצמם ובנפשותיהם. ואמנם כל זה היה לפי שהיה להם מודעה רבה לאורייתא שלא קבלו התורה רק בעל כרחם ולא מרצונם, אך מי מבלעדי הי"ת יראה ללבב, לכן עד שבה הקב"ה ואמר על שלא ברכו בתורה תחלה וכפי' הר"ן ה"ל, שלמדו תורת ה' בעל כרחם ולא מרצונם ומודעתם רבה. ובתוס' ובמרדכי שבת שם הקשו עוד הרי הדר קבלוה בערבות מואב, ותיריך שם במרדכי שגם בערבות מואב היה מחמת אונס ירושת א"י, שאלמלא התורה לא נכנסו לארץ. והקשה בתשו' מהרי"ק [שורש קסו] כי במניעת טובה לא הו' תלו' זובין, כגון אם תמכור לי אתן לך מתנה ואם לא לא אתן. ותיריך לפי שהלכה מרווחת שא"י ירושה מאבותינו והו' כתליוה זובין ולא מניעת טובה בלבד. עיין כל זה בפרשת דרכים [דרך הערבה דרוש כ"ב]. ודבר זה במחלוקת שניו ב"ב פ' יש נוחלין [ק"ט].

מעתה שמואל לטעמיה דס"ל שא"י ראויה היתה ולא מוחזק מאבותינו, וא"כ לא הוה תלויה זובין בערבות מואב, והדר קבלוה שם מרצון, וע"כ א"א לומר קיימו עתה מה שקבלו כבר, ומוכח קיימו למעלה, ואסתר ברה"ק ודו"ק:

(כתב סופר)

מובא בספר "כרם חמד": אכן מן השמים נתנו מלים אלו בפיו, וכל כך למה? לפי ש"כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב" (ח,ח), ובכל זאת יש דרך להנצל מגזרת המלך: כאשר נוסח הדברים אינו חד משמע ונתן לפרשם לכאן ולכאן.

וכעין המעשה שמובא בעשיר גדול אחד שנאלץ לנסוע מארצו לארץ רחוקה וצרף אליו את עבדו לשרתו. כעבור זמן, בעודו שוהה הרחק מביתו ומארצו, חלה העשיר ונטה למוות. בארץ מגוריו נשאר בנו יחידו ומחמד נפשו, והבשורה הרעה של חוליו של אביו לא הגיעה אליו. חשש העשיר מפני העבד שיירש את כל רכושו וינשל את בנו מן הירושה. מה עשה? הותר בידי העבד צוואה שבה כתב בזה הלשון: "כל מה שירצה העבד - יתן לבני, והשאיר יהיה של העבד".

שמח העבד בלבו, טמן את הצוואה בכליו וחכה בקוצר רוח ליום שבו יוכל לממש את הצוואה ולהתעשר עושר רב.

כעבור זמן קצר מת אדוניו העשיר. מהר העבד לשוב לארצו של העשיר. מיד בהגיעו פנה לבית הדין ובקש לקיים את צוואת המת. הוא הושיט לדיינים את הצוואה שבידו. הדיינים בדקו וחקרו את אמיתותה של הצוואה, בחנו את כתב ידו וחתמתו של המת, ולבסוף אשרו את מקוריותה. אך כשקראו את לשון הצוואה התעוררו אצלם ספקות: היתכן שאב יורש את כל הונו ונכסיו הרבים לעבדו, וישאיר את בנו בחוסר כל, מלבד מה שיואיל העבד לתת לבנו? ואז הבריקה במוחם ההוונה הנסתרת שטמן העשיר בנוסף הצוואה.

פנו לעבד ושאלוהו: "אמור נא, כמה תחפוץ לתת לבן אדונך מכל הונו של אביו המת?"

השיב העבד: מאה זהובים.

קיימו וקבלו היהודים עליהם וכו' (ט, כז)

אמרו חז"ל בפ"ק דמגילה [ז]. אסתר ברה"ק נאמרה, ודרשו שם הרבה. ואמר רבא לכלהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דאמר מכהא קיימו וקבלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה ע"ש. והקשו בתוס' לשמואל מי לית לי' פירכא, והא רבא גופא אמר במס' שבת [פח]. שכפה עליהם הר כגיגית מכאן מודעה רבה לאורייתא, ואעפ"כ הדר קבלוהו בימי אחשוורוש שנאמר קיימו וקבלו, קיימו עתה מה שקבלו כבר:

ונקדים לבאר מדוע בגלות הראשון היתה הארץ חרבה ושוממה מעוף השמים עד בהמה נדדו הלכו, וכלל ישראל ישבו שקט ושאנן בגוים, כמו דניאל וחבריו שהיו גדולים בבית המלך, ומרדכי ואסתר משנה למלך אחשוורוש, ובבית שני הארץ מהוללה ואהובה לכל הממלכות ואנחנו גולים וסורים אין מקום לכף רגלינו הצג בו, ומשוטטים לבקש דבר ה' ואין. והנה כבר כתב הרשב"א בתשובה שאע"פ שהיה לישראל מודעה רבה לאורייתא וטענו נהיה ככל הגוים מ"מ בעת מושבם בא"י מוכרחים לקיים תורת ה', לא מקבלתם אותה במתן תורה רק ממשפט ממלכת הארץ, וכאשר קאה הגוים היושבים בה לרוב תועבתיהם, ובפה מלא אמר הכתוב [תהילים קה,